
Henrik Levin

Vår bild av arbetslösheten

En jämförelse av uppgifter i intervjudata och AMS registerdata*

I denna artikel jämför Henrik Levin uppgifter om arbetslöshet för samma individer vid samma tidpunkt i två olika datakällor. De två datakällorna är av olika slag; den ena är en intervjuundersökning genomförd av SCB på uppdrag av Institutet för Social Forskning, medan den andra är ett registermaterial från AMS. Med utgångspunkt från att uppgiften om sysselsättning inte överensstämmer i en femtedel av fallen, härleds och diskuteras orsaker till den bristande överensstämmelsen. Vidare undersöks om de observerade avvikelserna är systematiska och därmed kan äventyra riktigheten i forskningsresultat baserade på respektive datamaterial.

I. Inledning

Hur arbetslösheten mäts är av stor relevans för arbetsmarknadsforskningen. De arbetslöshetssiffror som presenteras varierar dock betänkligt beroende på vilket datamaterial de härrör från, trots att de gör anspråk på att mäta arbetslösheten

vid en och samma tidpunkt. Detta beror bl a på betydande variation i hur man definierar och mäter arbetslöshet. Att de senaste decenniernas forskning därtill har lagt ökad vikt vid flödena på arbetsmarknaden, har medfört ett ökat beroende av uppgifter om när arbetslöshetsperioder börjar och slutar. Vid flödesanalyser av arbetslösheten används antingen uppgifter från intervjunder-

Henrik Levin är doktorand vid Sociologiska institutionen, Stockholms universitet och verksam vid Institutet för Social Forskning.

*Föreliggande artikel är en sammanfattning av en tidigare publikation (Levin 1996). Arbetet ingår i ett forskningsprogram som stöds av HSFR, SFR, RJ och EFA.

sökningar eller registeruppgifter, uppgifter som kan vara behäftade med kvalitetsbrister. Kännedom om kvaliteten i sådana uppgifter är avgörande vid analyser av flödena på arbetsmarknaden och vid tolkningen av resultat.

I denna artikel jämförs uppgifter om enskilda personers arbetslöshet i ett registermaterial med ett intervju-material, nämligen AMS sökandestatistik respektive Longitudinell studie bland arbetssökande (LSA). Avsikten är att bedöma kvaliteten och reliabiliteten hos källorna. Ett led i detta arbete är att söka avvikelser i rapporteringen, försöka kategorisera dessa avvikelser och se om det föreligger några systematiska avvikelser – och om så är fallet, försöka finna ut vad detta beror på. Kanske är det så att källorna har olika relativa fördelar. I ett visst sammanhang kanske den ena källan är lämpligare eller mer tillförlitlig än den andra och vice versa. Jämförelsen är i huvudsak fokuserad på sysselsättnings- och tidsuppgifterna.

2. Jämförelse av arbetslöshetsuppgifter i AMS sökandestatistik och LSA

2.1 Beskrivning av de två datakällorna

LSA bygger på intervjuer med ett urval av omkring 800 personer i åldersintervallet 25–54 år vilka den sista februari 1992 var registrerade som arbetssökande hos arbetsförmedlingen och kunde ta ett heltidsarbete direkt. Inga utomnordiska medborgare ingår, inte heller personer vilka vid urvalstillfället var registrerade som arbetshandikappade. Den första intervjuomgången genom-

fördes våren 1992. En uppföljning på samma urval gjordes under våren 1993. I 1993 års frågeformulär ombeds respondenterna att i detalj redogöra för sina huvudsakliga sysselsättningar från 1 mars 1992 fram till intervjutillfället. De redovisar alla sysselsättningar som varat i minst en vecka och anger dagen när den började respektive slutade. Detta gör det möjligt att ingående studera perioder av anställning, arbetslöshet, studier osv, med uppgifter om start- och slutdatum för sysselsättningarna.

AMS sökandestatistik sammanställs månadsvis, den sista dagen i varje månad. Materialet baseras på AMS statistik över samtliga arbetssökande vid landets lokala arbetsförmedlingar och är ämnat att fungera som källa åt AMS egen operativa verksamhet. Förutom uppgifter om sökandekategori finns det i arbetssökanderegistret uppgifter om bl a datum då den arbetssökande skrivits in vid arbetsförmedlingen och när en person avaktualiserats samt av vilken orsak denne avaktualiserats, t ex ”erhål-lit arbete”.¹

2.2 Tvärsnittjämförelse

Uppgiften om sysselsättning bör för samma individer vid en viss given tidpunkt rimligen vara densamma i bägge källorna. Ett test av jämförbarheten mellan de två materialen är därför att se vilken sysselsättning respondenten uppgivit i intervjuundersökningen vid den tidpunkt då urvalet från AMS sökandestatistik görs. Med hänsyn till att ur-

¹Hur de centrala sysselsättningsvariablerna i de två källorna är indelade redovisas i Appendix.

Tabell 1. Antalet avvikelser och dess fördelning på sysselsättningskategorier, vid olika skeden i analysen.

Sysselsättningskategori	Fördelning A	Fördelning B
Anställd	78	53
I AMS-utbildning eller studerande	15	4
Arbete i eget eller delägt företag	12	9
Hemarbetande utan ersättning	2	1
Föräldraledig med ersättning	6	0
Hade pension, sjukbidrag eller delpension	1	1
Gjorde annat	6	3
Summa	120	71

valet till LSA görs från AMS sökandestatistik, bör överensstämmelsen mellan källorna vara fullständig. En jämförelse visar att så inte är fallet. För en femtedel av fallen avviker den angivna sysselsättningen. Fördelning A i *Tabell 1* visar de avvikande² observationernas fördelning på sysselsättningskategori.

2.3 Skillnader i klassificeringsprinciper som orsak till avvikelse

En orsak till den observerade avvikelsen är att man i de bägge källorna tillämpar olika klassificeringsprinciper. Någon motsvarighet till LSAs sysselsättningskategori "föräldraledig med ersättning" finns inte i AMS sökanderegister. De som är föräldralediga från anställning kodas som "har arbete", medan de som inte är anställda kodas som "utan arbete". Samtliga avvikelser som place-

rats i denna kategori saknar anställning från vilken de är föräldralediga, de är arbetssökande. De är således rätt placerade i sina respektive källor, att personernas sysselsättning skiljer sig åt i jämförelsen beror på skillnader i klassificeringsprinciper.

Ytterligare en skillnad mellan LSA och AMS sökandestatistik är att den senare inte har någon separat kategori för studerande utanför AMS-utbildning. Rutinen är att de studerande som anmäler sig som arbetssökande hos arbetsförmedlingen placeras i sökandekategorin "sökande utan arbete" och om de dessutom är beredda att avbryta utbildningen för ett jobb erhåller de servicekod 1, dvs "kan ta arbete direkt". Ungefär hälften av de avvikelser som faller under denna kategori deltar i studier eller utbildning utanför AMS regi, söker heltidsarbete samt har besökt arbetsförmedlingen under studietiden och/eller kontaktat arbetsgivare direkt. Helt korrekt är de i AMS sökanderegister placerade som sökande "utan arbete" och som "kan ta arbete direkt". Även i LSA är de rätt placerade i kategorin "I arbetsmarknadsutbildning eller studerande".

2.4 Minneseffekt och eftersläpande avregistreringar som orsak till avvikelse

Tidigare forskning visar att ett problem med intervjuundersökningar i förhållande till registerdata kan vara att det föreligger minneseffekter i de retrospektiva uppgifterna (se t ex Cannel &

² Avvikande sysselsättning är, givet urvalskriterierna och tidpunkten för jämförelsen, sysselsättning skild från arbetslöshet.

Fowler 1963, Mathiowetz & Duncan 1985, 1988). AMS statistik över arbetsökande bygger på information som lämnas löpande och sammanställs månadsvis, medan respondenterna i intervjuundersökningen ibland ställs inför uppgiften att minnas datum och händelser upp till tretton månader tillbaka i tiden. Detta kan påverka precisionen i vissa uppgifter, tex start- och slutdatum för en sysselsättningsperiod. Minnes effekter kan således vara en av anledningarna till den observerade avvikelserna i antalet arbetslösa.³

Man har i tidigare studier pekat på att AMS sökandestatistik har problem med eftersläpande avregistreringar (Olofsson 1993, Sandström 1993). En person som fått ett arbete ska meddela detta till arbetsförmedlingen. Om vederbörande inte återkommer till en viss avtalad återbesökstid ska han eller hon avregistreras. Förmedlingarna har olika praxis när det gäller återbesökstider; variationer i intervallet ett par veckor till ett par månader torde förekomma (SOU 1995:4). En person som skaffat sig arbete på egen hand kan således kvarstå i registret under flera veckor. Enligt AMS tar det omkring två veckor för en person som inte längre söker arbete att avregistreras om personen inte tidigare meddelat arbetsförmedlingen att denne upphört att söka arbete. Eftersläpande avregistreringar är en av orsakerna till avvikelserna i antalet arbetslösa.

Effekter av det slag som beskrivits ovan gör att arbetslöshetsperioder i intervjumaterialet kan sluta alternativt börja efter tvärsnittstidpunkten. Hur vanligt denna typ av fel är, och hur stora fel det rör sig om, prövades genom att

undersöka hur många av de återstående avvikelserna som "fångas upp", dvs har en period av arbetslöshet i nära anslutning till tvärsnittstidpunkten, då vi förlänger jämförelsetiden med ett varierande antal dagar från den dag tvärsnittet görs. Ett tidsspänn på fjorton dagar före och fjorton dagar efter tvärsnittstidpunkten fångar upp 22 avvikande fall. Utökas tidsspännet till 21 dagar före respektive efter tvärsnittstidpunkten stiger antalet till 30. En granskning av fördelningen, före respektive efter tvärsnittstidpunkten, visade att en klar majoritet av de observationer som inkluderades fanns före tvärsnittstidpunkten och endast ett fåtal observationer fanns efter. Samtliga observationer som fångades upp vid en ökning av tidsspännet fanns i intervallet 21 dagar före till två dagar efter tvärsnittstidpunkten. Ingen av de observationer som fanns efter tvärsnittstidpunkten fanns alltså senare än två dagar efter tvärsnittstidpunkten.

Det är inte lätt att entydigt separera en eventuell minnes effekt från eftersläpande avregistreringar. Att vi finner den stora majoriteten av observationerna före tvärsnittstidpunkten talar för att problemet med eftersläpning här är större än problemet med minnes effekten. Avvikelser till följd av minnes effekten borde rimligen fördela sig någorlunda jämnt på bägge sidor om tvärsnittstidpunkten. Ju mer tidsspännet utökas desto mindre är sannolikheten att den

³ Minnes effekterna bör i så fall vara som störst vid tvärsnittstidpunkten, det är nämligen den tidpunkt, för vilken det finns detaljerade frågor i intervjuformuläret, som ligger längst tillbaka i tiden.

Tabell 2. Logistisk regressionsanalys av avvikelser vid urvalstidpunkten.

Oberoende variabler	B	SE	p-värde
Facklärda arbetare	-0,40	0,30	0,069
Lägre tjänstemän	-0,64	0,25	0,042
Tjänstemän på mellannivå	0,47	0,30	0,120
Högre tjänstemän	0,61	0,35	0,082
Kön	0,72	0,25	0,004
Ålder	0,03	0,01	0,075
Arbetslöshets- erfarenhet	0,39	0,22	0,086
Medlem i a-kassa	0,77	0,30	0,011
Konstant	-4,76	0,92	0,000
-2 Log Likelihood	495,49		
Model Chi-Square	30,44		

effekt som erhålls kan hänföras till respondentens minnesprecision.⁴

2.5 Resterande, icke förklarade, fall av avvikelser⁵

Fördelning B i *Tabell 1* visar de resterande avvikelsernas fördelning på sysselsättningskategorier. Den klart största andelen av de kvarvarande återfinns i kategorin "anställda". Endast en minoritet av dessa anställningar är fasta heltidsarbeten, de flesta anställningar är av instabil karaktär. Om vi ser på vilken anställningstyp som dominerar bland de kvarvarande i denna kategori, så finner vi att hela 75 procent har tidsbegränsade anställningar. Dessutom sökte 33 procent av de anställda jobb under tiden de hade detta jobb. Den största gruppen bland de tidsbegränsade anställningarna är "vikariat utan fast tjänst i botten", följt av

"kallas vid behov". För ungefär en tredjedel av dem med tidsbegränsade anställningar understiger den ordinarie arbetstiden 35 timmar i veckan. En granskning av jobbens fördelning på privat respektive offentlig sektor visar att en knapp majoritet av jobben finns inom den privata sektorn.

Nio personer återfinns i kategorin "arbetade i eget eller delägt företag". Av dessa säger sig åtta personer vara ensamföretagare, medan en person uppger sig ha 1-9 anställda. De flesta har ganska brokiga sysselsättningsbiografier med många sysselsättningar. Ofta tycks det egna företaget fungerat som bisyssla till en annan sysselsättning, men har periodvis varit den huvudsakliga sysselsättningen. Många har perioder av arbetslöshet, och i ett par fall sjukskrivning, i anslutning till arbete i eget eller delägt företag. Någon motsvarighet till denna kategori finns inte i AMS-registret.

⁴ Det bör påpekas att det även kan vara så att respondenten inte bara misstar sig på start- eller slutdatum för en arbetslöshetsperiod, utan att det även kan förekomma fall där denne helt glömt bort en period av arbetslöshet. Detta torde dock inte vara särskilt vanligt förekommande här. I LSA intervjuades respondenterna vid två tillfällen med ett års mellanrum. Vid det andra tillfället ombads respondenten att rekapitulera sina sysselsättningar under det föregående året. Det faktum att den första intervjun ägt rum i början på detta år bör underlätta hågkomsten av sysselsättning vid tiden för den första intervjun. Risken för att hela arbetslöshetsepisoder glömts bort bör därmed minska.

⁵ Dvs då avvikelser beroende på skilda klassificeringsprinciper, minneseffekter och eftersläpning tagits bort.

2.6 Vilka är de avvikande?

Information om vilka egenskaper som kännetecknar dem som återfinns i den avvikande gruppen kan ge ytterligare insikt om orsakerna till den observerade avvikelserna. En statistisk analys visade att de bägge grupperna skiljer sig åt med avseende på ett antal egenskaper (se *Tabell 2*).⁶ Facklärd arbetare samt lägre tjänstemän har mindre sannolikhet än ej facklärd arbetare att återfinnas bland de avvikande. Högre tjänstemän däremot har större sannolikhet än ej facklärd arbetare att tillhöra avvikandekategorin.⁷ Kvinnor och yngre har större sannolikhet att återfinnas bland de avvikande. Personer med lång arbetslösheterfarenhet samt medlemmar i a-kassa återfinns i mindre utsträckning i avvikandegruppen.

Betraktas resultaten från en utgångspunkt där position på arbetsmarknaden är det centrala, kan man notera att det tycks vara de med en stark position på arbetsmarknaden som återfinns i avvikandekategorin. Högre tjänstemän, högutbildade samt personer med liten arbetslösheterfarenhet tenderar i högre grad än andra att återfinnas bland de avvikande. Anledningen är troligen att dessa grupper har lättare att få jobb och är därmed överrepresenterade bland dem som har "chansen" att avvika. Att kvinnor och unga tenderar att återfinnas bland de avvikande beror sannolikt på att dessa grupper är överrepresenterade vad gäller innehav av osäkra, tillfälliga anställningar. Bring och Carling (1995) finner att mottagare av arbetslöshetsunderstöd i mindre utsträckning än icke mottagare hamnar i kategorin "kontakt upphört (okänd anledning)".

De ser som anledning till detta att mottagarna av understöd har starkare incitament att anmäla sina förehavanden till arbetsförmedlingen då registrering är obligatorisk för att erhålla arbetslöshetsunderstöd. Resultaten från den statistiska analysen av vem som avviker visar att medlemmar i a-kassa och personer med lång arbetslösheterfarenhet i mindre utsträckning återfinns bland de avvikande. Dessa är personer i behov av en god relation till arbetsförmedlingen, detta kan tolkas vara i linje med Bring och Carlings resultat.

3. Sammanfattning

I den analys som beskrivits ovan var målsättningen att finna orsaker till att antalet arbetslösa inte var detsamma i AMS register över arbetssökande och i LSA, vilket det borde vara enligt urvalskriterierna till LSA. Skillnader i klassificeringsprinciper och minnes effekter i intervjuundersökningen samt en effekt

⁶En stegvis logistisk regressionsanalys gjordes med avvikande/icke avvikande vid tvärsnittstidpunkten som beroende variabel. *Tabell 2* redovisar de variabler som föll ut som signifikanta. Bland variabler som inkluderades i modellen men som inte hade någon signifikant effekt kan nämnas: antal år i arbete, familjesituation, ekonomisk situation, många jobbyten, facklig aktivitet, sjukskrivning samt allmänt hälsotillstånd. För variabelbeskrivning, se *Appendix*.

⁷Skillnader i klass speglar i stor utsträckning skillnader i utbildningsnivå. Korrelationen mellan klass och utbildning är här 0,43. Utbildning ger i samma modell som ovan, med undantaget att klassvariabeln är utelämnad, en positiv effekt. Ju fler år i skola och yrkesutbildning desto större sannolikhet för avvikelser.

av eftersläpande avregistreringar i AMS sökanderegister visade sig kunna förklara en stor del av de avvikande observationerna. Omfattningen av minnes- respektive eftersläpningseffekter prövades genom att öka tidsspännet runt tvärsnittstidpunkten för att se hur många som hade ett skifte av sysselsättning i nära anslutning till tvärsnittstidpunkten samt genom att se på fördelningen av dessa kring tvärsnittstidpunkten. Problemet med eftersläpande avregistreringar bedöms vara större än problemet med minneseffekten. Sammantaget lyckades vi finna förklaringar till 41 procent av avvikelserna.

En närmare granskning av de resterande avvikelserna visade att det bland de anställda var en anmärkningsvärt stor andel, 75 procent, som hade tidsbegränsade anställningar såsom vikariat utan fast tjänst i botten, behovsanställning, säsong-, ferie eller annat tillfälligt arbete, objekts- eller projektanställning. Möjligen kan det faktum att AMS placerat dessa i kategorin "utan arbete" tolkas som att deras sökandestatistik har bristande flexibilitet, och inte alltid förmår fånga upp anställningar av denna typ. Vidare framkom att hela 33 procent av dessa anställda sökte andra jobb under samma tid. Bland de kvarvarande som anger att de "arbetade i eget eller delägt företag", tycks det egna företaget i flera fall vara mer av en bisyssla än en huvudsaklig sysselsättning.

Resultat från en statistisk analys visade att de avvikande skiljer sig från övriga med avseende på klass, kön, ålder, utbildning, arbetslösheterfarenhet samt medlemskap i a-kassa. Sannolikheten var större för kvinnor, yngre, högutbildade samt personer med kort arbetslös-

heterfarenhet att återfinnas bland de avvikande. Sannolikheten att återfinnas bland de avvikande var också mindre för facklärd arbetare och lägre tjänstemän, medan sannolikheten var större för högre tjänstemän. Slutligen visade sig sannolikheten vara mindre för medlemmar i a-kassa att återfinnas bland de avvikan-

de. Problemet med eftersläpande avregistreringar och tillfälliga anställningar har betydelse i vissa sammanhang. Långtidsarbetslösheten, och konsekvenserna av denna, har ägnats stort intresse i arbetslöshetsforskning. Använder man AMS sökandestatistik i ett sådant sammanhang, och inte tar hänsyn till eftersläpningen, överskattas troligen långtidsarbetslöshetens omfattning. Ett sätt att minska inverkan av eftersläpande avregistreringar på forskningsresultat kan vara att istället använda, eller komplettera med, uppgifter direkt från AMS händelsedatabas, "Händel". Händel registrerar varje arbetssökandes "dag-för-dag-händelser", medan sökandestatistiken är uppbyggd som separata månadsfiler. Händelsedatabasen omfattar vidare samtliga inskrivningstillfällen per individ och kompletteras löpande. En del av de eftersläpande avregistreringarna kan då justeras i efterhand och därmed reduceras problemets omfattning; fortfarande finns dock bristerna vad gäller tidsbegränsade anställningar och klassificeringsproblem kvar.

Appendix

Sysselsättningsvariablernas indelning

LSA 1993 – Sysselsättning

- A = Sökte eller väntade på arbete, arbetslös eller permitterad
 B = Anställd
 C = I arbetsmarknadsutbildning eller studerande
 D = Arbetade i eget eller delägt företag
 E = Hemarbetande utan anställning
 F = Föräldraledig med ersättning
 G = Hade pension, sjukbidrag eller delpension
 H = Gjorde annat (t ex jordbruk, militärtjänst)

Endast sysselsättningar som varat *minst en vecka* och som IP anser vara sin *huvudsakliga* syssla/verksamhet, dvs den syssla/verksamhet som IP ägnade mest tid åt, tas upp i sysselsättningsbiografen.

AMS Sökandestatistik – Sökandekategori

- 0 = Utbildningsvikariat (tidsbegränsat vikariat för person som är i av länsarbetsnämnden godkänd utbildning)
 1 = Utan arbete,
 2 = Deltidsarbetslösa,
 3 = Har tillfälligt arbete,
 4 = Har varaktigt arbete,
 5 = Beredskapsarbete,
 6 = Särskild inskolningsplats,
 7 = AMI,
 8 = A-utbildning,
 9 = Övrigt;

Endast förändringar som varar mer än *10 dagar* föranleder ändring av koden.

Variabelbeskrivning till analysen i Tabell 2

Y

Arvrikande: 1 = arbetslös vid tvärsnittstidpunkten, 2 = inte arbetslös vid tvärsnittstidpunkten.

X

Kön: 1 = man, 2 = kvinna.

Ålder: Respondentens födelseår.

Arbetslöshetserfarenhet: Har du någon gång fått gå arbetslös mer än två månader i sträck? 1 = ja, 2 = nej.

Medlem i a-kassa: 1 = ja, 2 = nej.

Klass: Klassvariabeln består av ett antal dummyvariabler som kan anta värdena 0 och 1 för kategorierna: ej facklärd arbetare, facklärd arbetare, lägre tjänstemän, tjänstemän på mellannivå samt högre tjänstemän. Jämförelsekategori i analysen är "ej facklärd arbetare".

Referenser

- Bring, J & Carling, K (1995), "Attrition and Misclassification of Drop-outs in the Analysis of Unemployment Duration", kapitel i Carling, K (1995), *Unemployment Duration and Attrition*. Doktorsavhandling, Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet.
- Cannell, C C & Fowler, F J (1963), *A Study of the Reporting Visits to Doctors in the National Health Survey*. Research Report. Institute for Social Research, The University of Michigan, Ann Arbor, MI.
- Levin, H (1996), "Vår bild av arbetslösheten – En jämförelse av uppgifter om arbetslöshet i intervjudata och AMS registerdata". Meddelande 1/1996. Institutet för social forskning, Stockholms universitet.
- Mathiowetz, N A (1985), "The Problem of Omissions and Telecopying Error: New Evidence from a Study of Unemployment". Proceedings, Social Statistics Sector, American Statistical Association.
- Mathiowetz, N A & Duncan, G J (1988),

- "Out of Work, Out of Mind: Response Errors in Retrospective Reports of Unemployment". *Journal of Business and Economic Statistics*, vol 6, nr 2, s 221–229.
- Olofsson, A (1993), "300 000 eller 600 000 arbetslösa?". *VälfärdsBulletinen*, nr 2, 1993.
- Sandström, T (1993), "Skillnader och likheter mellan arbetslöshetsmättet enligt AMVs respektive SCBs statistik". Arbetsmarknadsstyrelsen, Information från utredningsenheten 93:14.